

## УВОД

Поглед на историју Срба од њихова досељења на Балканско полуострво. Стеван Немања и оснивање прве српске државе (1170). Цар Душан Силни и Српска царевина (1345). Одвајање Српске цркве и стварање Пећког патријархата (1346). Распадање царства. Навала Турака и пораз на Марици (1371). Кнез Лазар Грбљановић. Проглас Босне за Српску Краљевину. Битка на Косову (1389). Пропадање српских држава (1459–1498).

Турска управа у српским земљама. Политичка управа. Муслиманско право и покорене земље. Раздавање земље спахијама. Прелазак Срба у Босни и Херцеговини у муслиманску веру. Терети српских сељака у XVIII веку. Разузданост јаничара и оснивање читлука.

Последице турске управе. Хајдучи и ускоци. Сеоба Срба у Угарску (1690). Деспот Ђорђе Бранковић. Повластице Срба у Угарској (1690). Петар Велики и Црногорци. Пожаревачки уговор и аустријска управа у Србији (1718–1739). Аустро-турски рат и нова сеоба Срба у Угарску (1737). Повратак Србије под турску власт, (1739). Укидање Пећког патријархата (1764).

Нове повластице Срба у Угарској. Аустро-руски договор од 1781. Србија у аустро-руском плану за поделу Турске. Нови ратови руско-турски и аустро-турски. Побуна Срба у Турској. Кочина крајина (1788). Српски добровољачки одред (фрајкор). Смрт Јосифа II и реакција Европе против руско-аустријске политике. Политика Пруске и Рајхенбашка декларација (1790). Аустро-турско примирје. Незадовољство Срба у Турској према Аустрији. Архимандрит Стеван Јовановић и план аутономије за Србију по угледу на Влашку и Молдавију. Свиштовски уговор (4. августа 1791).

Србија (српска земља, српска држава) била је мало позната западној Европи пре XIX века. То је долазило, без сумње, од њеног географског положаја. Довољно је бацити један поглед

на карту Балканског полуострва па видети да је српска држава, готово у свим епохама своје историје, била потпуно затворена између падина Јадранских Алпа и огранака Балкана и да су се њене северне границе губиле у брдима северне Србије а јужне у планинама Албаније, јужне Маћедоније и Тракије. Србија је била тешко приступачна странцима и, услед тога, није чудо што је била тако мало позната у Европи. Међутим, она је, још у средњем веку, била достигла до таквог уређења, моћи и цивилизације да је заслуживала да на себе привуче пажњу целе Европе.

Дошавши из области данашње Галиције, Срби су се, у VII веку, настанили у крајевима између Саве, Дунава и Тимока и одатле се ускоро проширили на запад и на југ до Јадранског мора и граница старе Грчке. Они су дошли као незнабошци. Први векови њихова борављења у овој земљи, где су примили хришћанство и потпали најзад под Цариградску цркву, протекли су у грађанским ратовима и у честој борби с Бугарском и Византијом. У почетку независни, под управом својих народних вођа (жупана), затим поданици и вазали Грка и Бугара, Срби су, тек у XII веку, успели да се ослободе туторства својих суседа. У тој борби играле су најважнију улогу области: Зета (Црна Гора), Рашка (Стара Србија) и Босна. Први жупан који је успео да групише више области и да оснује прву већу, независну државу био је рашки жупан, Стеван Немања. Та држава све се више развијала под управом Немањиних наследника, нарочито за време владе краља Милутина (1281–1321) и Душана, познатог под именом Душан Силни (1331–1355). Душан је био склопио план за оснивање једног грчко-српског царства. Отео је поступно Маћедонију, Албанију, Епир, Акарнанију, Тесалију и све европске области, осим Тракије и Солуна. Ускоро је запретио чак и Византији. Прогласио се, 1345. за цара Срба и Грка, затим је дао пећком митрополиту титулу српског патријарха и тако је одвојио српску цркву од цариградске (1346). Обнародовао је, 1349. свој чувени законик (Душанов Законик). Његова прерана и неочекивана смрт зауставила је развијање српске државе и обележила почетак њеног опадања.

Клице распадања почеле су да се јављају одмах после његове смрти. За време владе његовог сина Уроша, развиле су се сепаратистичке тежње старешина. Један од њих, Вукашин Мрњавчевић, који је завладао једним делом Македоније, прогласио се, у Прилепу, за краља (1366); други су се угледали на његов пример, тако да је младом владоцу остао само један мали део царевине његовога оца.

Међутим, Турци су већ били прешли у Европу и почели су претити јужним областима Српске царевине. Краљ Вукашин и његов брат Угљеша, управник Драмске области, спремили су се за отпор. Турска и српска војска сукобиле су се, 16. септембра 1371, на обали Марице. У тој бици погинули су и Краљ Вукашин и његов брат. Турци су однели победу и освојили су јужну Србију. У децембру исте године умро је цар Урош, без порода. Једини од кнезова, који је остао веран Душановом сину, Лазар Грбљановић, наследио је један део његове царевине. Али, краљевска круна прешла је са Рашке на Босну, као најјачу од свих тадашњих српских области. Босански бан, Твртко I, крунисао се за краља на гробу Св. Саве, у манастиру Милешеви и прогласио своју државу за Српску краљевину. Кнез Лазар и краљ Твртко одупирали су се Турцима, који су продирали даље на север. Они су их, 1387. потукли, али две године доцније, султан Мурат I скупио је велику војску, пошао против Лазара и улогорио се на Косову пољу. Српски кнез га је напао 15. јуна 1389. године. У борби су погинула оба владоца, али је победа остала на страни Турака. Наследници кнеза Лазара – Лазаревићи и Бранковићи, били су принуђени да признају власт султанову, да би могли сачувати управу над земљом, под именом „деспота“. Они су постали савезници угарског краља, али сви њихови покушаји да се ослободе турске власти остали су без успеха. Султан Мехмед II ушао је, 1459. у земљу, заузео Смедерево, престоницу деспота и његову државу претворио у турски пашалук. Иста судбина постигла је ускоро и Босну; она је покорена 1463. За њом је, 1482. пала Херцеговина. Исте године изгубила је независност и последња српска област Зета.